

УДК 821.111

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/29.209420>

Оксана ЗГУРСЬКА,

orcid.org/0000-0002-7252-0780

викладач кафедри теоретичної та прикладної лінгвістики

Державного університету «Житомирська політехніка»

(Житомир, Україна) *zghurskaoksana@ukr.net*

ПОРУШЕННЯ ХРОНОЛОГІЧНОЇ ПОСЛІДОВНОСТІ У РОМАНІ У. С. МОЄМА «РОЗМАЛЬОВАНА ЗАВІСА»

Статтю присвячено проблемі порушення хронологічної послідовності художнього тексту. Художній твір відображає особливий спосіб бачення світу автором і володіє унікальною функцією естетичного впливу на читача. Автор статті аналізує способи порушення часової організації тексту, які служать для реалізації певних авторських інтенцій, на прикладі роману У. С. Моєма «Розмальована завіса». Гра письменників із часом, порушення хронологічної послідовності подій, переривання лінійності оповіді, повернення в минуле і погляд у майбутнє – не повний список експресивних можливостей вираження категорії часу, що зумовлюють деструктуризацію тексту. Порушення хронологічної послідовності мобілізує увагу реципієнта, дозволяє йому зануритися в атмосферу описуваних подій. Багатовимірність художнього часу, часові зміщення, можливість з'єднання різних часових проміжків допомагають автору більш об'єктивно зобразити описувану картину і максимально глибоко розкрити образ героя. Це, у свою чергу, дозволяє нам говорити про порушення темпоральної організації тексту як про певний стилістичний прийом. Художній час – це текстова категорія, яка виникає унаслідок темпорального моделювання різних часових аспектів художнього тексту, підпорядковується змісту і реалізується через мовні одиниці, пов'язані часовими відносинами. Автор статті з'ясовує, що художній час насамперед передає ідею тимчасової послідовності. Напрямок цієї послідовності може бути як прямим, так і зворотним. Лінійний час – повсякденний час, що нагадує лінію подій, простягнуту в майбутнє. Циклічний час – це повернення в минуле, послідовність однотипних подій, обертання по колу. Засвідчено, що за допомогою певних форм дійсного способу (Past Perfect), минулих форм непрямих способів і модальних словосполучень із перфектними інфінітивами у художньому творі може фіксуватися повернення до минулого.

Ключові слова: лінійний час, циклічний час, порушення хронологічної послідовності.

Oksana ZGHURSKA,

orcid.org/0000-0002-7252-0780

Lecturer at the Department of Theoretical and Applied Linguistics

of Zhytomyr Polytechnic State University

(Zhytomyr, Ukraine) *zghurskaoksana@ukr.net*

BREAK OF THE CHRONOLOGICAL ORDER OF THE EVENTS IN THE NOVEL “THE PAINTED VEIL” BY W. S. MAUGHAM

The article deals with the problem of the break of the chronological order of the artistic text. The artistic work reflects a special way of seeing the world by the author and has a unique function of aesthetic influence on the reader. The author analyzes the ways of breaking the temporal organization of the text, which serve to realize certain authorial intentions, on the example of the novel by W. S. Maugham “The Painted Veil”. The play of writers with time, the break of the chronological order of events, the interruption of the linearity of the narrative, a return to the past and a look into the future are far from being an exhaustive list of expressive possibilities of expression of the time category that cause the destructuring of the text. Break of the chronological order mobilizes the attention of the recipient, allowing him to plunge into the atmosphere of the described events. The multidimensionality of the artistic time, the time offsets, the possibility of connecting different timepieces help the author to more objectively depict the described picture and to reveal the image of the hero as deeply as possible. This, in turn, allows us to speak of a break of the temporal organization of the text as a certain stylistic technique. Artistic time is a textual category that emerges as a result of temporal modeling of different temporal aspects of artistic text, subordinate to content, and is realized through linguistic units linked by temporal relationships. The author finds out, that the artistic time conveys the idea of a temporal order. The direction of such an order can be both direct and reverse. Linear time – a daily life, which is similar to an order of events that is directed to the future. Cycle time is expressed by events which are present in a reverse order, it is a return to the past. As a result, the forms of Past Perfect (the indicative mood), past forms of the oblique moods and modal verbs with perfect infinitive can show the return to the past.

Key words: linear time, cyclic time, break of the chronological order.

Постановка проблеми. Сучасна лінгвістика демонструє зростаючий інтерес до вивчення питання художнього часу в літературному творі. У сучасному англійському тексті проблема дослідження порушення хронологічної послідовності в різних її аспектах стає дедалі більш актуальною. Розгляд цього питання є неоднозначним, про що свідчить надзвичайно широкий вибір підходів до його вивчення. Взаємопроникнення елементів минулого, теперішнього і майбутнього – основні принципи часової композиції твору. Часто, щоб викликати інтерес читача, автор починає розповідати з середини, а потім дає експозицію. Часова перспектива може зміщуватися, минуле розуміється як теперішнє, а майбутнє сприймається як минуле. Письменник може зупинити художній час у творі, спрямувати його вперед (проспекція), так і у зворотньому напрямку (ретроспекція) (Аронов, 1974: 22). Розуміння читачем цих прийомів забезпечує сприйняття твору як цілісної та самобутньої художньої дійсності та допомагає розкрити характер героїв.

Аналіз досліджень. Лінгвістичне трактування часу, зокрема особливості порушення хронологічної послідовності у літературі, вивчалися М. М. Бахтіним, Н. І. Вернадською, Т. В. П'ятничкою, О. В. Тарасовою, З. Я. Тураєвою, Л. О. Чернейко та іншими дослідниками.

Мета статті – аналіз порушення хронологічної послідовності в романі У. С. Моєма «Розмальована завіса».

Виклад основного матеріалу. В авторському мовленні літературного твору письменник безпосередньо від себе характеризує зображувані події та відповідні образи. Час, що зображується в художньому творі, називають художнім часом. Він має системний характер. Це спосіб організації естетичної дійсності твору, його внутрішнього світу й одночасно образ, пов'язаний із втіленням авторської концепції, з відображенням саме його картини світу.

Зіставлення реального часу і часу художнього виявляє їхні відмінності. Топологічними властивостями реального часу в макросвіті є одинірність, безперервність, незворотність, впорядкованість. У художньому часі всі ці властивості змінюються. Він може бути багатовимірним. Це пов'язано із самою природою літературного твору, що має, по-перше, автора і передбачає наявність читача, по-друге, межі: початок і кінець (Кухаренко, 2003: 87).

З погляду художнього часу і сюжетних ліній героїв аналізованого твору можна говорити про взаємодію двох часових пластів – лінійного і

циклічного. Лінійний час – повсякденний час, що видається лінією, простягнутою в майбутнє, яка служить мірою соціальних змін. Циклічний час – це повернення в минуле, збереження соціальної безперервності. Час циклічний – це послідовність однотипних подій, обертання по колу, сезонні цикли (Бахтин, 1975: 160).

Співвідношення часів породжує багатовимірність художнього часу, робить можливими часові зміщення, зумовлює чисельність тимчасових точок зору в структурі тексту (Чернейко, 1994: 23).

У романі У. С. Моєма «Розмальована завіса» головним є час лінійний. Наприклад, перші дві глави побудовані за схемою лінійної моделі. Сюжет твору розпочинається з репліки переляку Кітті, яка була вдома зі своїм коханцем Чарлі та яку охоплює жах, коли вона помічає, що хтось намагається відкрити двері до її спальні. Коханці налякані та намагаються переконати себе в тому, що це не міг бути Уолтер, чоловік Кітті.

- *She gave a startled cry* (Maugham, 1999: 3);
- *She pointed to his shoes* (Maugham, 1999: 3);
- *She caught her breath and put her hand on his arm* (Maugham, 1999: 4);
- *They saw the white china knob of the handle slowly turn* (Maugham, 1999: 4);
- *It was so frightening that Kitty, her nerves failing her, opened her mouth to scream; but, seeing what she was going to do, he swiftly put his hand over it and her cry was smothered in his fingers* (Maugham, 1999: 4);
- *She slipped on to the verandah, looked into her husband's dressing-room and then into her own sitting-room* (Maugham, 1999: 4).

Наведені приклади взяті з першої глави роману, де розповідь про подружню зраду Кітті та злякані дії коханців у непередбачуваній ними ситуації не переривається, а складається з низки послідовних подій, направлених із минулого в майбутнє.

Автор використовує Past Indefinite, щоб передати динамічність розвитку подій (закричала / *gave a startled cry*; вказала / *pointed to his shoes*; перехопило дихання / *caught her breath*; побачила / *saw*; відкрила рот / *opened her mouth*; поклав руку / *put his hand over it*; затих / *cry was smothered*; вислизнула / *slipped*; заглянула / *looked into*).

Порушення хронологічного часу простежується в деяких главах. Це приклад циклічної моделі часу, який рухається не по прямій, як лінійний час, а по колу.

Наприклад, у 12 главі йдеться про події початку подружнього життя Кітті та Уолтера – пари, котра прожила вже двараки. Протягом цього періоду Кітті не вдалося дізнатися багато про свого чоловіка.

Уолтер поведився з нею так, ніби вони були гостями в маєтку у спільних друзів.

– *She knew him very little then, and now, though they had been married for nearly two years, she knew him but little more* (Maugham, 1999: 36);

– *He treated her not as Kitty had seen most men treat their wives, but as though she were a fellow-guest in a country house* (Maugham, 1999: 36);

– *It showed that he had not meant to be offensive* (Maugham, 1999: 36).

Автор вживає Past Perfect (були одружені / *had been married*; бачила / *had seen*; не мав на увазі / *had not meant*), щоб виразити минулу дію, яка стала перед певним минулим моментом, що фіксується в реченнях через форми Past Indefinite (знала / *knew*; ставився / *treated*; показувало / *showed*).

Автор використовує Past Perfect в оповіді, фіксуючи ланцюг послідовних дій, які перериваються за необхідністю переходу до іншої минулої дії, що йшла за дією, вираженою через Past Perfect.

Порушення хронологічного часу відбувається за циклічною моделлю в деяких главах, де час рухається не по прямій, як лінійний час, а по колу.

Повернення в минуле охоплює всю ситуацію, що складається з цілого ряду дій. Ці дії утворюють нову послідовність дій. Варто зазначити, що Past Perfect може використовуватися лише для першої дії, а інші дії, які належать до часового минулого плану, виражаються через Past Indefinite (Тураєва, 1979: 23). Наприклад:

– *She had discovered very soon that he had an unhappy disability to lose himself* (Maugham, 1999: 37);

– *She had felt his arms grow limp about her; he remained quite silent for a little while, and then without a word released her and went into his own room* (Maugham, 1999: 37);

– *She had not said what she wanted to say and she had not spoken in the tone she intended* (Maugham, 1999: 38).

Past Perfect може використовуватися також для цілого ряду подій:

– *That was why she had not even cried very much, she had been so dazed* (Maugham, 1999: 97).

Автор аналізованої книги в деяких текстових фрагментах використовує Past Continuous, щоб передати тривалість минулої дії, яка відбувається в одному часовому плані з іншими минулими діями, що позначаються в романі через Past Perfect:

– *On their journey out to China he had absolutely refused to put on fancy dress when everyone else was wearing it* (Maugham, 1999: 37);

– *She had offended him bitterly once by laughing and telling him that he was talking the most fearful slush* (Maugham, 1999: 37).

На порушення хронологічної послідовності вказує також минула форма непрямих способів.

– *She would have felt more at home with him if he had been more casual* (Maugham, 1999: 37) – (the Past Conditional *would have felt* та Past Subjunctive *II had been* позначають попередні нереальні дії).

На повернення назад можуть вказувати модальні словосполучення: модальне дієслово + перфектна форма інфінітива.

– *The way he had treated her should have opened her eyes* (Maugham, 1999: 116) – (перфектний інфінітив *have opened* вживається після модального дієслова *should* у значенні «критики» минулої дії. Форма Past Perfect *had treated* стосується попереднього часового плану минулої дії);

– *She ought to have told him at once* (Maugham, 1999: 89) – (перфектний інфінітив *have told* вживається після модального дієслова *ought to* у значенні «критики» минулої дії).

Об'єктивний час плине з однаковою швидкістю, але автор, створюючи уявний світ, де діють вигадані особи в умовному просторі, може обривати і знову продовжувати час і дію (Бахтин, 1975: 52). Хронологічна послідовність подій у художньому тексті іноді суперечить реальному часу, що, підкоряючись задуму автора, лише створює ілюзію послідовних тимчасових і просторових відносин. Як образ у художньому творі висловлює лише подобу, типізацію живого прототипу, так і час і простір представлений в ньому лише в деяких своїх проявах (Кухаренко, 2003: 88).

В аналізованому творі органічно поєднуються лінійна та циклічна моделі часу. Наприклад, у 30 главі більшою мірою було використано лінійну модель. Тут ідеться про подорож Кітті та Уолтера до китайської глибинки, де бушує холера. Під час подорожі вона часто бачила ворота на вершині пагорба і була впевнена, що ворота споруджені в честь якоїсь людини, адже відтоді, як вони зійшли на берег, вона вже бачила багато таких споруд; але ці ворота, чорні на тлі сонця, здалися їй особливо химерними і прекрасними. Весь схил вкривали зелені пагорби, що тіснилися близько-близько один до одного. І це теж було знайоме: таке саме місце зустрічалося їм на підході до кожного густонаселеного міста. Носій звернув її увагу на арку, що означало прибуття до місця призначення. Несподівано носії Кітті злякалися і зупинилися, побачивши нову труну. Довга дорога залишилася позаду.

– *She looked in the direction he pointed and there, on the top of a hill, saw an archway; she knew by now*

that it was a memorial in compliment of a fortunate scholar or a virtuous widow, she had passed many of them since they left the river; but this one, silhouetted against the westering sun, was more fantastic and beautiful than any she had seen (Maugham, 1999: 101);

– *The hill was covered close with little green mounds, close, close to one another, so that the ground was ribbed like the sea-sand when the tide has gone out; and this she knew too, for she had passed just such a spot as they approached each populous city and left it (Maugham, 1999: 101);*

– *Now she knew why the bearers had called her attention to the archway that stood on the crest of the hill: they had reached the end of their journey (Maugham, 1999: 102);*

– *In a moment she knew what had startled them, for as they stood there... (Maugham, 1999: 102);*

– *She had arrived [(Maugham, 1999: 102).*

Отже, автор використовує лінійну та циклічну модель часу, здебільшого лінійну. У першому випадку розвиток подій відбувається на тлі часу: одні події породжуються іншими. Така модель є своєрідним каркасом подій, у межах якого вони відбуваються. У другому випадку події та час виявляються безпосередньо взаємопов'язаними: оскільки час є різномірним, якість часу так чи інакше позначається на тому, що відбувається,

визначаючи конкретну реалізацію дій, конкретні форми буття; отже, час визначає розвиток подій, події ж, у свою чергу, визначають сприйняття часу. Час постає не як щось первинне щодо того, що відбувається, а як те, що нерозривно з ним пов'язано – це, так би мовити, та форма, яка надає конкретний вигляд раніше заданого змісту.

Висновки. Під художнім часом слід розуміти насамперед ідею тимчасової послідовності. Напрямок такої послідовності може бути як прямим, так і зворотним. Водночас рух часу і його напрямок у системі художнього тексту набувають істотної риси подвійності, тобто «минуле» і «майбутнє» є переходом одного в інше, який укладає в собі реальну діалектичну суперечність, що визначає природний зв'язок часів. Реальне сьогодення виявляється своєрідним фокусом, де момент фізичного теперішнього часу є більш ніж ідеальною конструкцією, в якій перетинаються минуле і майбутнє. Лінійний час – повсякденний час, що нагадує лінію подій, простягнуту в майбутнє. Циклічний час – це повернення в минуле, послідовність однотипних подій, обертання по колу. Повернення до минулого в художньому творі може передаватися через форми дійсного способу (Past Perfect), минулі форми непрямих способів і модальні дієслова у поєднанні з інфінітивами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аронов Р. А. К проблеме универсальности пространства и времени. Вопросы философии. 1974. № 2. 138 с.
2. Бахтин М. М. Формы времени и хронотопа. Москва : Художественная литература, 1975. 407 с.
3. Кухаренко В. А. О функциональном расслоении художественного времени. Записки з романо-германської філології. 2003. № 14. С. 87–98.
4. Тураева З. Я. Категория времени. Время грамматическое и время художественное. Москва : Высшая школа, 1979. 220 с.
5. Чернейко Л. О. Способы представления пространства и времени в художественном тексте. Филологические науки. 1994. № 2. 70 с.
6. Maugham W. S. The Painted Veil. Kyiv : Znaniya, 1999. 288 p.

REFERENCES

1. Aronov R. A. K probleme unyversal'nosti prostranstva y vremeny [On the problem of the universality of space and time] Questions of philosophy. 1974. № 2. 138 p. [in Russian].
2. Bakhtyn M. M. Formy vremeny y khronotopa [Forms of time and chronotope]. Moskva: Fiction, 1975. 407 p. [in Russian].
3. Kухarenko V. A. O funktsyonal'nom rassloenyy khudozhestvennoho vremeny [On the functional stratification of artistic time] Notes from Romano-Germanic philology. 2003. № 14. P. 87–98 [in Russian].
4. Turaeva Z. Ya. Kategoryya vremeny. Vremya hrammatycheskoe y vremya khudozhestvennoe [Category of time. Grammar time and artistic time]. Moskva: Higher School, 1979. 220 p. [in Russian].
5. Cherneyko L. O. Sposoby predstavlenyya prostranstva y vremeny v khudozhestvennom tekste [Methods of representing space and time in an artistic text] Philological sciences. 1994. № 2. 70 p. [in Russian].
6. Maugham W. S. The Painted Veil. Kyiv: Znaniya, 1999. 288 p.